

Nr 5.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Genom en den 30 december 1946 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 8, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål regleras grunderna för beräkning av ersättning av allmänna medel åt dem som i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar för talan, av åklagaren åberopats eller enligt domstolens förordnande inkallats såsom vittnen eller för att höras upplysningsvis. Sådan ersättning utgår enligt 1 § i lagen dels för uppehälle med högst fem kronor eller — där domstolen i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligt — med högst tolv kronor för varje dag som erfordras för resan och vistelsen vid domstolen dels ock för resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet. Rätt till resekostnadsersättning medgives emellertid endast under förutsättning att vittnets hemvist är beläget på minst fem kilometers avstånd från det ställe, där domstolen sammanträder. I 4 § stadgas, att domstolen i slutliga utslaget skall pröva, huruvida den kostnad som utgått enligt lagen skall återgäldas till statsverket av part i målet. Åklagaren må ej förpliktas därtill i annat fall än då åtalet anställts utan skäl.

I nya RB behandlas frågan om ersättning åt vittnen i 36 kap. 24 §. Enligt detta lagrum äger vittne rätt till ersättning för nödiga kostnader för resa och uppehälle samt för tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt. Ersättning till vittne som åberopats av enskild part skall utgivas av parten. Har rätten självmant inkallat vittne och är saken sådan att förlikning därom är tillåten eller är fråga om ansvar för brott som ej hör under allmänt åtal, skall ersättningen utgivas av parterna en för båda och båda för en. I annat fall skall ersättningen utgå av allmänna medel. Om bestämmande av ersättning som skall utgå av allmänna medel skall gälla vad därom är stadgat.

Processlagberedningen har i motiven till dessa stadganden uttalat, att det torde vara allmänt erkänt att den vittne enligt 17 kap. 5 § äldre RB tillkommande rätten till ersättning vore alltför begränsad och att vittne borde erhålla ersättning för, utöver nödiga kostnader för resa och uppehälle, även tidsspillan. Härmed avsåges att vittne skulle kunna erhålla ersättning ej

blott för mistad arbetsförtjänst utan även för anskaffande av vikarie eller för värdet av arbete som vittnet måst eftersätta. Det förutsattes emellertid att tidsförlusten haft ekonomisk betydelse för vittnet. Enligt beredningens mening borde särskilda bestämmelser utfärdas rörande de grunder efter vilka ersättning till vittne av allmänna medel skulle utgå. Härvid syntes böra fastställas taxa efter vilken ersättningen skulle beräknas. Modifikation kunde därvid göras i den nyss angivna regeln rörande ersättningens omfattning.

Beslut varigenom ersättning eller förskott av allmänna medel tillerkänts vittne skall, såsom framgår av 17 kap. 14 § och 30 kap. 12 § nya RB, genast gå i verkställighet. Vid målets avgörande har rätten att med tillämpning av föreskrifterna i 18 eller 31 kap. samma balk bestämma, huruvida ersättningen skall stanna å statsverket eller återgäldas av part eller annan.

Till komplettering av den nämnda bestämmelsen i 36 kap. 24 § nya RB har inom justitiedepartementet utarbetats en promemoria med förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen. Över denna promemoria ha, efter remiss, yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar. En redogörelse för innehållet i promemorian ävensom de avgivna yttrandena lämnas i propositionen. Till denna redogörelse hänvisar utskottet. Här må endast anmärkas, att i promemorian bl. a. föreslogs, att resekostnadsersättning skulle bestämmas enligt lägsta reseklassen i allmänna resereglementet och med tillämpning även i övrigt av föreskrifterna i samma reglemente, att den nuvarande taxan för traktamentsersättning skulle vara oförändrad, samt att i ersättning för tidsspillan finge utdömas högst tjugukronor om dagen.

Vid remiss till lagrådet av ett på grundval av promemorian upprättat lagförslag i ämnet anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, bland annat följande.

»Det vid departementspromemorian fogade lagförslaget har i flertalet remissyttranden tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Jag anser mig också kunna förorda, att lagstiftning genomföres i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag. Vissa ändringar synas dock vara påkallade.

Sålunda torde, på sätt hovrätten för Övre Norrland hemställt, föreskrift böra meddelas att, när resekostnadsersättning utdömes, denna skall till beloppet fastställas av rätten. Den anmärkning Göta hovrätt framställt mot förslagets regel att resekostnadsersättning skall bestämmas ej blott efter viss klass i allmänna resereglementet utan även i övrigt med iakttagande av föreskrifterna i samma reglemente torde böra föranleda en redaktionell jämkning. Någon saklig ändring har däremot icke synts mig påkallad. Det lär följa av sakens natur, att vissa bland de av hovrätten åsyftade bestämmelserna i reglementet i regel ej kunna vinna tillämpning beträffande vittnen. Skulle i något fall erforderliga förutsättningar därför föreligga, synas övervägande skäl tala för att en sådan tillämpning också kommer till stånd. Om t. ex. flera polismän från viss plats inkallas såsom vittnen, torde sålunda ersättningen till dem böra bestämmas enligt stadgandena om gemensam färd i 8 § av reglementet. I övrigt må framhållas, att praktiska skäl uppenbarli-

gen måste föranleda att prövningen av framställda ersättningsanspråk icke kan föras alltför långt i detalj. Att med hänsyn härtill viss frihet i bedömningen får anses förbehållen domstolarna torde även utan uttryckligt stadgande vara tydligt.

Vad beträffar reglerna om traktamentsersättning torde få beaktas, att de förhoppningar om en sänkning av levnadskostnaderna som kunde hysas vid tiden för promemorians upprättande icke gått i uppfyllelse. Med hänsyn härtill synes en jämkning uppåt av den nuvarande taxan för sådan ersättning vara befogad. Den invändning som tidigare rests mot att höja maximibeloppet för normalfallen, eller att den högsta ersättningen i stor omfattning också bleve den faktiskt utgående, lärers såsom Sveriges advokatsamfund framhållit ha förlorat sin betydelse genom att föreskrift upptagits att ersättning för kostnad till uppehälle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad. Denna omständighet skulle för övrigt med visst fog kunna åberopas även som grund för att ge domstolarna större frihet när det i särskilda fall är påkallat att överskrida det allmänna maximum. Att, på sätt advokatsamfundet förordat, i dessa fall borttaga varje begränsning har emellertid icke synt mig tillrådligt. I enlighet med vad som föreslagits av hovrätten för Övre Norrland torde behov av nattlogi böra uttryckligen omnämnas såsom ett skäl som må föranleda sådant överskridande. Därest så sker, erfordras tydligen icke någon föreskrift om särskilt natttraktamente.

På grund av vad sålunda anförts förordar jag, att traktamentsersättning må för varje dag som åtgår till resor och vistelse vid domstolen beräknas till högst åtta kronor eller, om vittnet har behov av nattlogi eller domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligt, till högst femton kronor.

Bestämmelserna om ersättning för tidsspillan torde i anslutning till vad därom anförts i vissa yttranden böra fullständigas med föreskrift att sådan ersättning icke må utgå, med mindre anledning förekommer att vittnet gått miste om inkomst eller eljest lidit ekonomisk förlust. Något krav på att förlusten skall styrkas med intyg eller andra bevis synes emellertid icke böra uppställas.

Slutligen torde — likaledes i anslutning till erinringar i remissyttrandena — föreskrifter böra meddelas att förslagets ersättningsbestämmelser skola äga tillämpning jämväl om vittnet före inställelsen fullgjort föreläggande enligt 36 kap. 8 § nya RB, samt att med vittne skall likställas ej blott målsägande utan även sakkunnig som icke nämnts av rätten. Då sådan sakkunnig höres muntligen skall nämligen, enligt 40 kap. 19 § nya RB, tillämpas vad om vittne är föreskrivet. Ersättning till sakkunnig som utsetts av rätten skall däremot bestämmas efter andra grunder.

Att såsom föreningen Sveriges landsfogdar ifrågasatt omnämna även det fallet att vittne åtföljts av vårdnadshavare lärers icke vara erforderligt. I den mån kostnaden för sådan vårdnadshavares inställelse ej skall bestridas i annan ordning torde gottgörelse till honom i regel kunna inbegripas i den ersättning som utdömes till vittnet.

Från de utgångspunkter för vilka sålunda redogjorts har jag låtit inom departementet utarbета ett nytt förslag till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. De däri upptagna bestämmelserna böra, liksom nya RB, träda i kraft den 1 januari 1948. I samband därmed bör tydligen 1886 års lag upphöra att gälla.»

Lagrådet avgav den 17 oktober 1946 utlåtande över det remitterade förslaget, därvid lagrådet icke framställde någon annan erinran mot detta än att en i 1 § andra stycket upptagen bestämmelse borde utgå, då den täcktes av innehållet i paragrafens första stycke. Bestämmelsen hade följande lydelse: »Vad nu sagts gäller även i fall som avses i 36 kap. 8 § rättegångsbalken.»

I *propositionen* har den av lagrådet framställda anmärkningen beaktats, varjämte ytterligare några redaktionella jämkningar vidtagits i det remitterade förslaget.

Utskottet.

I 36 kap. 24 § nya RB stadgas, att vittne äger rätt till ersättning för nödiga kostnader till resa och uppehälle samt för tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt. Vidare finnes i paragrafen en föreskrift att i fråga om bestämmande av ersättning, som skall utgå av allmänna medel, skall gälla vad därom är stadgat. I den nu förevarande propositionen framlägges förslag till sådana bestämmelser som åsyftas med den sistnämnda föreskriften. Enligt förslaget skall vittne tillerkännas resekostnadsersättning enligt lägsta reseklassen i allmänna resereglementet. Ersättning för kostnad till uppehälle må beräknas till högst åtta kronor för varje dag eller, om domstolen i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligt, till högst femton kronor. Därjämte skall ersättning för tidsspillan kunna tillerkännas vittne med högst tjugu kronor om dagen.

Enligt gällande lag kan traktamentsersättning av allmänna medel till vittne i brottmål icke utgå med högre belopp än tolv kronor om dagen, och någon ersättning för tidsspillan kan icke utdömas. Det är uppenbart, att den ersättning som sålunda kunnat lämnas varit alltför begränsad. Den som av åklagare inkallats som vittne har lätt nog kunnat lida ekonomisk förlust genom inställelsen vid rätten. Det bör därför hälsas med tillfredsställelse, att det genom den föreslagna lagen öppnas möjlighet att utdöma sådana vittnesersättningar, att fullgörandet av vittnesplikten icke längre skall behöva bli en ekonomisk börda.

Enligt 36 kap. 8 § nya RB kan rätten förelägga den som skall höras som vittne att, innan han infinner sig vid domstolen, uppliva sin kunskap om vad vittnesförhöret skall gälla genom att granska handlingar eller genom att besiktiga plats eller föremål, om detta kan ske utan avsevärd olägenhet för vittnet. Vittne som fullgör ett sådant föreläggande är berättigat till ersättning härför. I nya RB finns visserligen icke något stadgande, där det uttryckligen nämnes att ersättning skall utgå i sådant fall, men i enlighet med ett uttalande av lagrådet under förarbetena till nya RB måste det allmänna stad-

gandet om vittnesersättning i 36 kap. 24 § nya RB anses innefatta rätt även till sådan ersättning.

I det till lagrådet remitterade förslaget till lag angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. fanns i 1 § andra stycket ett stadgande om att bestämmelserna i första stycket skulle gälla även i fall som avsåges i 36 kap. 8 § rättegångsbalken. Detta stadgande utslöts på hemställan av lagrådet, som påpekade att stadgandet täcktes av innehållet i första stycket.

Även om man tolkningsvis kan utläsa, att stadgandet i 1 § av förslaget äger tillämpning även på det fall att vittne enligt 36 kap. 8 § nya RB av rätten förelagts att uppliva sin kunskap om vad vittnesförhöret gäller, kvarstår en otydlighet rörande möjligheten att tillerkänna vittne ersättning för kostnad som vittnet haft för att uppliva sådan kunskap utan föreläggande av rätten. Enligt 36 kap. 24 § nya RB synes det icke vara utslutet, att rätten tillerkänner vittne ersättning även i sistnämnda fall. Ersättning av ifrågasvarande slag, som skall utgå av allmänna medel, synes däremot icke böra ifrågakomma i andra fall än då rätten på förhand meddelat föreläggande som i 36 kap. 8 § sägs. Detta skulle komma till tydligt uttryck genom ett bibehållande av det i remissen till lagrådet intagna stadgandet. Utskottet föreslår därför att detta återinsättes i lagrummet.

I ett yttrande över förslaget har föreningen Sveriges landsfogdar påpekat, att det ofta inträffade att man i brottmål som vittne hörde personer, som vid inställelsen måste åtföljas av vårdnadshavare. Enligt föreningens mening borde en bestämmelse om rätt till ersättning för vårdnadshavare intagas i lagen. I anledning av detta påpekande har departementschefen i propositionen uttalat, att han icke ansåge det erforderligt att i lagen omnämna detta fall. I den mån kostnaden för sådan vårdnadshavares inställelse ej skulle bestridas i annan ordning borde enligt departementschefens mening gottgörelse till honom i regel kunna inbegripas i den ersättning som utdömdes till vittnet.

Enligt utskottets uppfattning bör — om ett av åklagare inkallat vittne på grund av sjukdom, hög ålder eller annan sådan orsak icke kan inställa sig vid rätten utan hjälp av vårdare — ersättning av allmänna medel utgå även härför. Kostnaden för sådan hjälp utgör en nödvändig kostnad för att vittnet skall kunna fullgöra vittnesplikten, och utskottet anser därför, att det saknas anledning att inskränka rätten till ersättning på det sätt som kommer att ske, om gottgörelsen skall inbegripas i det belopp som högst må utdömas till vittnet enligt 1 § i förslaget. Vad nu sagts om vittne gäller även målsägande, som utan att vara part höres i anledning av åklagares talan. Utskottet föreslår därför ett tillägg till 1 § av det innehåll, att om vittne för att kunna inställa sig nödgats anlita bistånd av vårdare eller annan, må ersättning beräknas även för dennes inställelse efter samma grunder som gälla för vittnet. Genom avfattningen av 3 § blir detta stadgande tillämpligt även på målsägande.

Utskottet, som i övrigt icke funnit anledning till erinran mot propositionen, får på grund av vad sålunda anförts hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Då ersättning till vittne skall utgå av allmänna medel, skall resekostnadsersättning bestämmas enligt lägsta reseklassen i allmänna rese-reglementet samt med iakttagande i tillämpliga delar även i övrigt av föreskrifterna i samma reglemente. Ersättning för kostnad till uppehälle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad och må för varje dag beräknas till högst åtta kronor eller, om utgift för nattlogi åsamkas vittnet eller domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligt, till högst femton kronor. I ersättning för tidsspillan må vittne tillerkännas högst tjugu kronor om dagen. Sådan ersättning må dock ej utgå, med mindre anledning förekommer att vittnet går miste om inkomst eller eljest lider ekonomisk förlust.

Då ersättning till vittne skall utgå av allmänna medel, skall resekostnadsersättning bestämmas enligt lägsta reseklassen i allmänna rese-reglementet samt med iakttagande i tillämpliga delar även i övrigt av föreskrifterna i samma reglemente. Ersättning för kostnad till uppehälle må utgå allenast i den mån vittnet kan antagas få vidkännas sådan kostnad och må för varje dag beräknas till högst åtta kronor eller, om utgift för nattlogi åsamkas vittnet eller domstolen eljest i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövar skäligt, till högst femton kronor. I ersättning för tidsspillan må vittne tillerkännas högst tjugu kronor om dagen. Sådan ersättning må dock ej utgå, med mindre anledning förekommer att vittnet går miste om inkomst eller eljest lider ekonomisk förlust. *Har vittne för att kunna inställa sig nödgats anlita bistånd av vårdare eller annan, må ersättning efter enahanda grunder beräknas även för dennes inställelse.*

Vad nu sagts gäller även i fall som avses i 36 kap. 8 § rättegångsbalken.

2 §.

Beslut över vittnes yrkande om ersättning skall meddelas utan dröjsmål. I beslutet skall till beloppet fastställas, ej blott den ersättning för kostnad

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

till uppehälle och för tidsspillan som tillerkännes vittnet, utan även den resekostnadsersättning vartill vittnet enligt 1 § må vara berättigat.

3 §.

Vad i denna lag är stadgat om vittne skall även gälla sakkunnig som icke nämnts av rätten samt målsägande som, utan att vara part, höres i anledning av åklagarens talan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Genom lagen upphävas lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål samt kungörelsen den 29 september 1863 (nr 57 s. 1) angående ersättning till domare och målsägare i de fall, då flere härader hava gemensam tingsstad i brottmål, såvitt denna kungörelse ännu är gällande.

Stockholm den 20 februari 1947.

På första lagutskottets vägnär:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Wagnsson, Branting*, Westman, Ahlkvist, Ekströmer*, Lindblom* och Löthner;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindqvist, Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud, Berg, Ljungberg, Gustafsson i Lekåsa och Andersson i Mölndal.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Stockholm 1947. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.

470614